

діленні л-ри і мист-ва, працював викладачем у серед. школах, ученим секретарем-інформатором віде-президента УАН О.Г.Шліхтера, політ. ред. Харків. обл. радіокомітету, лектором курсу рос. л-ри ХДУ (1930—33), політ. ред. та уповноваженим Головліту, зав. ред. відділом вид-ва "Радянська література" (1934). 1935—37 служив у РСЧА. З січня 1937 — заст. директора Київ. держ. театр. ін-ту з наук. та навч. роботи, виконував обов'язки зав. кафедрою істор.-мистецтвознавчих дисциплін. Член редколегії ж-лу "Театр". 1942—54 перебував у таборах ГУЛАГу. Реабілітований. З 1956 — на творчій роботі. Досліджував творчість В.Маяковського, М.Островського, М.Коцюбинського, Остапа Вишні, А.Шияна. Автор праць з проблем театр. освіти і реж. мист-ва, першої в Україні монографії "Драматургія Тобілевича", статей з історії театру, нарисів про майстрів укр. сцени. До останніх років життя провадив лекторську, орг.-творчу і методичну роботу. Похований на кладовищі Берківці у Києві.

Тв.: Амвросій Максимиліанович Бучма: Критико-біограф. очерк. — К., 1940; Драматургія Івана Тобілевича. — 1941; Українська драматургія: II пол. XIX ст. // Соц. культура. — 1940; Театр Західної України // Театр. — 1940; Історія українського театру. — К., 1954.

Український радянський театр. — К., 1957; Український театр 30-х років // Історія театрив народів СРСР: У 6 т. — М., 1968. — Т.4; Шляхи і проблеми розвитку українського радянського театру // Театр соціалістичного реалізму. — К., 1970.

Я.М.Пилинський

САМОКВАСОВ Дмитро Якович [15 (27).05.1843, х. Стахорщина Новгород-Сіверського пов. Черніг. губ. — 5(18).08.1911, Москва, похований на Новодівичому кладовищі] — археолог, історик рос. права, архівіст.

Н. у збіднілій дворян.-козац. родині. Навчався у Новгород-Сівер. г-зії та на юрид. ф-ті Петерб. ун-ту, який закінчив 1868 із ступенем кандидата.

ув залишений на кафедрі рос. рава для підготовки магістер. дисертації, яку успішно захистив 1873 на юрид. ф-ті Київ. ун-ту св. Володимира. 1878 отримав доктор. ступінь. 1873—77 — професор історії рос. права Варшав. ун-ту. Одночасно з аук. дослідженнями займався викладац. і адм. роботою. З 1877 — секретар, з 1887 — декан юрид. ф-ту, 1891 — виконував обов'язки ректора. З 1892 — позаштат. екстраординарний, а з 1900 — засл. ординарний професор Моск. ун-ту, одночас (1892—1911) — керуючий Моск. архівом М-ва юстиції. 1872—73 С. здійснив перші археол. розвідки в Європ. частині Рос. імперії з метою виявлення і дослідження старод. городищ і курганів, зокрема — в Харків., Полтав., Київ., Черніг. губ. За розробленою ним анкетною для представників волосної ланки держ. адміністрації та параф. священників, яка була розіслана через Центр. статистич. к-т, уперше в історії російської археол. науки було здійснено спробу масового обліку археол. пам'яток за допомогою анкетно-картографіч. методу. Така методич. форма пошуку археол. пам'яток і старожитностей стала прототипом для подальшої серії подібних анкет і почала широко практикуватися археологами Росії, особливо під час

підготовки археол. з'їздів. У співавт. з В.Б.Антоновичем та Л.К.Івановським розробив "Інструкцію для опису городищ, курганів, печер, для проведення розкопок курганів" (1874), яку було затверджено на III Археол. з'їзді у Києві. С. досліджував пам'ятки різних епох і народів на Кавказі, у Центр. Росії і в Україні. Особливу увагу приділяв вивченню поховальних пам'яток давньорус. часу на тер. землі літописних сіверян (сучасні Сум., Черніг. і Полтав. обл. України та Брян. обл. Росії). Автор розкопок відомих давньорус. курганів на тер. Чернігова і його округи — Чорної Могили та Гульбища. Був учасником і організатором археол. з'їздів, ініціатором проведення XIV археол. з'їзду у Чернігові (1908). Фінансував заплановані до з'їзду розкопки Бельського городища (В.А.Городцов), курганів на р. Псьол (М.М.Макаренко), археол. розвідки на р. Сулі (І.Я.Стеллецкий) та видань "Каталог виставки XIV Археологічного з'їзду" і "Труды Черниговского предварительного комитета по устройству XIV Археологического съезда в Чернигове". Провів показові розкопки курганів у Чернігові (на Болдиних горах і в урочищі Берізки). Вперше почав викладати археологію студентам Моск. ун-ту, слухачам Моск. археол. ін-

ту та проводити практичні заняття на розкопках. Зібрав велику колекцію різночасових старожитностей із власних розкопок (з 1892 зберігається в Істор. музеї Москви). Оpubліковані результати власних археол. досліджень С., особливо пам'яток слов'ян та Старод. Русі, не втратили свого значення і донині і складають золотий фонд археол. науки, а матеріали з курганів Гульбице та Чорна Могила використовують в усіх без винятку курсах історії Старод. Русі. Як історик права був основоположником комплексного підходу в істор.-правових дослідженнях. В його працях з історії рос. права використано як писемні, так і археол., етногр. та лінгв. джерела, здобуті ним самим. Під час перебування С. на посаді керуючого Моск. архівом М-ва юстиції було розібрано і описано документи держ. і місцевих установ Вел. князівства Литовського та Моск. держави 14—17 ст. 1901—02 склав проект архівної реформи в Росії (не здійснений). С. був членом наук. т-в (Рос. геогр., Моск. археол., Любителів природознавства, антропології та етнографії при Моск. ун-ті), комісій (Імператор. археол. у Петербурзі, Черніг. археограф.), Істор. музею та Археол. ін-ту в Москві та в ін. губерніях, учасником Всесвітньої (1878, Париж) та Антр. (1879, Москва)

виставок. Автор понад 200 наук. праць. За багатолітню викладацьку та н.-д. діяльність нагороджений орденами Св. Станіслава I ступеня, Св. Анни I ступеня, Св. Володимира I ступеня, Білого Орла та медалями Рос. імперії. З нагоди 150-річчя від дня народження С. 1993 на його батьківщині, у м.Новгороді-Сіверському відбувся істор.-археол. семінар "Слов'яни і Русь у науковій спадщині Д.Я.Самоквасова".

Тв.: Древние города России.— СПб., 1873; Инструкция для описания городищ, курганов, пещер и для производства раскопок курганов// Тр. III АС в Киеве.— К., 1878.— Т.1.: Протоколы. — С.LXIX-LXXIII; Основания хронологической классификации и каталог коллекций древностей.— Варшава, 1891; Архивное дело в России.— М., 1902; Курс истории русского права.— М., 1902; Программа курса лекций по русской археологии.— М., 1907. Могилы Русской земли.— М., 1908; Северянская земля и северяне по городищам и могилам.— М., 1908; Могильные древности Северянской Черниговщины.— М., 1916.

Літ.: Уварова П.С. Памяти Дмитрия Яковлевича Самоквасова // Тр. МАО.— М., 1914.— Т.23, вып.2.— С.394; Анучин Д.Н. Д.Я.Самоквасов как археолог // Там же.— М., 1914.— Т.23, вып.2.— С.403—410; Орешников А.В. Собрание древно-

тей Д.Я.Самоквасова в Историческом музее // Там же.— М., 1914.— Т.23, вып.2.— С.411—5; Филиппов А.Н. Труды Я.Самоквасова в области истории русского права // Там же.— М., 1914.— Т.23, вып.2.— 416—426 ; Чулков Н.П. Я.Самоквасов как управляющий Московским архивом министерства юстиции // Там же.— М., 1914.— Т.23, вып.2.— 428—439; Самошенко В.Н. Я.Самоквасов как историк-архивист // Историография и источниковедение архивного дела в СССР.— М., 1984; Щалев С.П. Д.Я.Самоквасов: портрет археолога // Археолог.— 1991.— № 1.— С.98—108; Щавелев С.П. Первый опыт учено-археологических памятников России: Анкета Д.Я.Самоквасова и ее результат // СА.— 1992.— № 2.— С.255—264; Щалев В.П. Эпизоды истории русской археологии// Российская археология.— 1993.— № 1.— С.221—235; Щавелев С.П. Жизнь творческого наследия // Южная и Русь у научной элиты Д.Я. Самоквасова.— Киев, 1993.— С.7—9; Пеняк С. Д.Я.Самоквасов і археологічні з'їзди//Там же.— С.9—10; Коваленко В.П. Старожитство Чернігово-Сіверської землі в творчій спадщині Д.Я.Самоквасова // Там же.— С.13—

СІКОРСЬКИЙ Ігор Іванович [25.05 (6.06).1889, Київ — 26.10.1972, Істон, шт. Коннектикут, США] — авіаконструктор, винахідник, один з основоположників світ. авіац. техніки.

Н. в дворян. родині. Батько — Іван Олексійович С. — вчений-психолог, лікар-психотерапевт, проф. Київ. ун-ту, громад. діяч, д. стат. радник, походив із сім'ї сільс. священика. Мати — Марія Стефанівна (Гемрюк-Черкасова) мала мед. освіту. 1900—03 вчився у 1-й київ. гімназії, 1903—06 був кадетом Мор. корпусу в Санкт-Петербурзі, 1906—07 — в Тех. школі Дювильє де Ланно в Парижі. 1907—11 навчався з перервами у Київ. політех. ін-ті. В ці ж роки неодноразово виїздив до Німеччини і Франції, у січні — травні 1909 нав-

О.А.Брайчевська